

Anbragte

**Marianne Brodersen, Tomas Ellegaard
& Christian Sandbjerg Hansen**

Selvom det kan være svært at huske her ved udgangen af 2020, hvor næsten alt har handlet om coronavirus, bragte Mette Frederiksens nytårstale anbragte børn og unge i politisk fokus. ”Et mere retfærdigt samfund starter med børnene”, sagde Mette Frederiksen og talte om de samfundsmæssige forpligtelser til at tage sig af de børn, der har det allersværest. Og hun præciserede: ”Flere udsatte børn skal have et nyt hjem. Tidligere end i dag. Og vilkårene for anbragte børn skal være langt mere stabile.”

Forud var gået Godhavnsdrengenes kamp for en undskyldning for den behandling, de fik på de børne- og opdragelseshjem, de blev anbragt på i 1960'erne. På samme måde er interesseorganisationer som TABUKA og De Anbragtes Vilkår begyndt at ytre sig om det at være anbragt. Efterfølgende har den offentlige diskussion i høj grad drejet sig om, om 'vi' anbringer for meget eller for lidt. For vores tidsskrift har det været en anledning til at sondere, hvad der rører sig på 'anbringelsesområdet'. Forskningsmæssigt har anbringelsesområdet ikke været et særligt udforsket område, men har dog i historiske bølger modtaget interesse – ud over de sædvanlige statistiske opgørelser over hvor mange og hvad det koster. Senest er ikke mindst børneperspektivet forsøgt undersøgt: hvordan oplevede børn selv det at bo på børnehjem, vokse op i familiepleje, være i (ungdoms)fængsel osv. Men samtidig er det også en diskussion om, hvad der er mest effektivt, dvs. hvordan staten bedst hjælper de anbragte unge – eller lidt mere kynisk – hvordan det undgås at de senere i livet udvikler sociale problemer, som har negative (og bekostelige) effekter, enten for de anbragte selv eller for hele samfundet.

Det er med andre ord et område spændt ud mellem fortællinger om den gode velfærdsstat og den svigtende velfærdsstat, mellem fortællinger om anbringelser som nødvendige redninger og som overgreb.

I temaets første artikel *Erindringer, der gør det lettere at leve. Håndtering af smertelige og lykkelige minder blandt tidligere børnehjemsbørn i en særlig erindringspolitisk* tager Stine Grønbæk Jensen afsæt i Godhavnsdrengenes kamp

for en officiel undskyldning for svigt og overgreb under den danske børneforsorg og fokuserer på hvordan tidligere børnehjemsbørn på forskellig vis væver egne erindringer sammen med de kulturelle repræsentationer af børneforsorgens historie som er centreret om Godhavn. Artiklen går tæt på to tidligere børnehjemsbørns erindringer og det dynamiske samspil mellem selvbiografiske og delte erindringer og på tidligere børnehjemsbørns eksistentielle og politiske bestræbelser på at få en vis kontrol over både deres egen og den fælles historie. Delte erindringer er dermed også forbundet med magt og kan bruges politisk af magthavere, men også af almindelige mennesker, der forsøger at ændre historien nedefra. Artiklen viser således, hvordan Godhavnsdrengens kamp for en officiel undskyldning har gjort det lettere at håndtere smertelige erindringer, men også sværere at leve med lykkelige minder.

De to følgende artikler af hhv. Bolette Frydendahl Larsen og Cecilie Bjerre er historiske analyser af børneforsorgspraksis, der begge fokuserer på hvordan børn og unge blev til gennem kategoriseringer af særligt moralsk karakter i skæringspunkterne mellem lovgivning, forvaltningspraksis og konkrete anbringelsespraksisser. Hvor Stine Grønbæk Jensen fokuserer på tidligere anbragtes egne fortællinger som en erindringspolitisk kamp indvævet i en større kulturhistorie, fokuserer Bolette Frydendahl Larsen og Cecilie Bjerre således i højere grad på de videns- og praksisformer, som børn der anbringes uvægerligt er spundet ind i.

I artiklen *Grænser for opdragelse: Opfindelsen af uopdragelighed* undersøger Bolette Frydendahl Larsen opkomsten af kategorien ”uopdragelig” inden for dansk børneforsorg. Med udgangspunkt i optegnelser og journaler fra Danmarks første opdragelsesanstalt for unge piger - Vejstrup pigehjem – viser artiklen, hvordan en række unge piger i perioden 1908-1940 blev udskrevet af institutionen med henvisning til, at de var ”uimodtagelige for opdragelse”. I et andet analysespor undersøger artiklen, hvordan fænomenet uopdragelighed blev diskuteret af politikere og ledende aktører inden for børneførsorgen, og hvordan diskussioner om uopdragelighed kom til udtryk i lovgivningsarbejdet omkring anbragte børn. Gennem at undersøge uopdrageligheds-kategorien i både børnehjemets udskrivningspraksis og i den politiske debat og lovgivningsproces kaster artiklen nyt lys på forholdet mellem socialpædagogisk praksis og skabelse af viden om børn og unge.

Cecilie Bjerres artikel *Anbragt i skemaet* fokuserer på børneværnenes praksis gennem brugen af standardskemaer i perioden 1905-1975. Med afsæt i Michael Lipskys teori om frontlinjearbejde viser Bjerre hvordan børneværnenes brug af skemaer afspejlede bestemte moralske holdepunkter, som aktiveredes i den praktiske brug af skemaerne. Bjerre viser, at skemaerne skulle gøres meningsfulde i praksis og at der ofte eksisterede en diskrepans mellem skemaernes logikker og

frontlinjebureaukraternes tolkning af, hvad der blev opfattet som et problem. Fra at have en indbygget forventning om forældrenes lastefuldhed aktiverede børneværnsarbejdere i højere og højere grad skemaerne så de fokuserede på børnenes indre liv og adfærdsforstyrrelser. Således er der ikke et enkelt forhold mellem lovgivning og praksis, men en mudret virkelighed som skemaerne viser sig at være en aktiv del af.

Hvor temaets tre første artikler således forholder sig anbringelsesområdets historie, vedrører de efterfølgende to artikler undersøgelser af anbragte i en aktuel, nutidig kontekst – og netop med det børneperspektiv, som vi nævnte ovenfor. I begge artikler formidler forfatterne analyser fra undersøgelser, der på hver deres måde søger at give stemme til de anbragte selv.

I artiklen *Skrøbelige relationer – tidligere anbragtes fortællinger om familie* belyser Tea Torbenfeldt Bengtsson, Ditte Lumby og Juliane Birkedal Poulsen betydningen af familierelationer for unge, der har været anbragt i familiepleje. Gennem en analyse af 14 unges fortællinger om deres opvækst og ungdomsliv finder forfatterne, at familierelationer, selvom de ofte er skrøbelige og svære at fastholde, tillægges stor betydning af de unge. Med begrebet 'family display' viser artiklen, hvordan de unge signalerer og demonstrerer deres familiære tilhørsforhold både over for sig selv og omverdenen. De unges fortællinger viser, at forestillinger om biologi, anerkendelse og normalitet er vigtige referencepunkter i deres relationer til både biologiske forældre og plejeforældre. Fortællinger om svigt, forbundethed og kærlighed er således skrevet ind i en ramme af familien som bærende institution i livet. Særligt fremstår familierelationerne som udfordrende for trivsel og hverdagsliv, når disse relationer svigter eller er præget af ambivalens. I disse situationer søger de unge ofte efter nye relationer som erstatning for de tabte.

Manon Lavauds artikel *Provokerende og tilknytningsforstyrret? At udfordre problemfortællinger ved at lytte efter de andre historier* tager sit afsæt i et forskningsprojekt om anbragte børn. Projektet – og artiklen – søger at identificere potentielle resurser i de anbragte børn og unges aktuelle og fremtidige liv. I artiklen sker dette gennem analytisk udfordring af de sædvanlige historier. Med afsæt i Davies' begreber om listening-as-usual, som betegner at tænke i sædvanlige kategorier, og emergent listening, dvs. at åbne for potentielle andre betydninger, analyseres interview og observationer fra projektet. Analysen af to empiriske nedslag om humørsvingninger og om tilknytningsforstyrrede børn viser, hvordan fortællinger om anbragte børn præges af et fokus på følelsesregulering og diagnoser, der risikerer at fastholde en ofte individualiseret forståelse af børnene som afvigende fra normal og ønskelig adfærd. Men analyserne viser også, hvordan dette kan udfordres gennem et nysgerrigt blik for historier, der peger i andre retninger. Historier, der sætter børnene i et nyt lys og giver plads til andre forståelser og handlemuligheder.

Temaet afsluttes med en artikel, der er historisk på en anden måde. Artiklen er fra 1974 og er skrevet af Benny Lihme, hvis stemme i debatten om anbragte vi desværre har mistet. Det er kronikken *Afvig som identitet*, oprindeligt bragt i *Information*. Benny Lihme var siden starten af 1970'erne og frem til sin død i februar 2020 en skarpsindig socialpædagogisk og socialpolitisk kritiker. Vi synes derfor det er passende, at dedikere dette temanummer til Benny, og at gøre det ved at bringe en af hans tidlige tekster, som samtidig slår en tone an, som ikke bare er gennemgående for hans forfatterskab, men tillige fremsætter to pointer, som kan være vigtige at genkalde sig også i dag. For det første, at socialpædagogiske problemstillinger er samfundsmæssige problemstillinger, at anbragte børn og unge er et produkt af det kapitalistiske samfunds fremmedgørelse og at institutioner (hvad enten der er tale om døgninstitutioner eller plejeforældreinstitutioner) med dertil hørende identitetsproduktion, kategoriseringspraksis, magtrelationer osv. "blot" er de manifesterede svar på social ulighed og uretfærdighed. For det andet, at socialpædagogisk praksis normativt må være menneskelig praksis og i hele sit virke må tilstræbe menneskelighed snarere end institutionsbestemt bureaukratisme; at børn og unge og alle andre mennesker bør møde virkelige mennesker snarere end pædagoger med metodebøger under armen; og at de socialpædagogiske aktører også må arbejde på at påvirke samfundet som helhed.

Dette nummer af Dansk pædagogisk Tidsskrift er tilegnet
Benny Lihme (1946-2020)